

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

ATZINUMS
pārbaudes lietā Nr. 2025-32-23A,23BA
Rīgā

19.08.2025.

Nr. 6-6/41

[Personai A]
[e-pasta adrese]

Par adoptēta bērna, kura dzimšana reģistrēta ārvalstī, dzimšanas pārreģistrāciju

Tiesībsargs pārbaudes lietas ietvaros ir izskatījis Jūsu iesniegumus (reģistrēti 07.05.2025. ar Nr. 759 un 14.05.2025. ar Nr. 813) par situāciju, ka pēc bērna, kura dzimšana reģistrēta Apvienotajā Karalistē, adopcijas apstiprināšanas tiesā Jums nebija iespējams papildināt bērna dzimšanas reģistru atbilstoši tiesas spriedumā noteiktajam. Jums bija grūtības saņemt apliecinājumu no Apvienotās Karalistes, jo tās likumdošana neparedz dzimšanas ierakstu papildināšanu. Izveidojās situācija, ka bērns ar pirmreizējiem dzimšanas datiem ir izslēgts no Fizisko personu reģistra, bet ar jaunajiem personas datiem atbilstoši tiesas nolemtajam reģistrā netiek iekļauts.

Lūdzāt tiesībsargu iesaistīties Jūsu ģimenē adoptētā bērna dzimšanas pārreģistrācijai un iekļaušanai Fizisko personu reģistrā.

Tiesībsarga funkcija ir veicināt privātpersonas cilvēktiesību aizsardzību, sekmēt vienlīdzīgas attieksmes principa ievērošanu un jebkāda veida diskriminācijas novēršanu un sekmēt, lai valsts vara tiktu īstenota tiesiski, lietderīgi un atbilstoši labas pārvaldības principam. Tiesībsarga kompetencē ir pārliecināties, vai valstī ir izveidots tiesību aizsardzības mehānisms un vai tas darbojas efektīvi.¹

¹ Tiesībsarga likuma 11. pants.

Saskaņā ar Bērnu tiesību aizsardzības likuma 65.² panta 2. un 3. punktā noteikto tiesībsargs izskata sūdzības par bērna tiesību pārkāpumiem, īpašu uzmanību pievēršot valsts vai pašvaldību iestāžu un to darbinieku izdarītajiem pārkāpumiem, un iesniedz priekšlikumus, kas veicina bērna tiesību ievērošanu.

Situācijas vispusīgai izpratnei tiesībsargs lūdza informāciju Tieslietu ministrijai, Labklājības ministrijai, Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldei (turpmāk – Pārvalde), Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrai (turpmāk – Aģentūra), Rīgas pilsētas dzimtsarakstu nodaļai un Zemgales rajona tiesai (turpmāk – Tiesa).

Izvērtējot pārbaudes lietā esošos dokumentus un informāciju kopsakarā ar tiesisko regulējumu, sniedzu šādu atzinumu.

[1] Faktiskie apstākļi

2023. gada 24. maijā Tukuma novada bāriņtiesa (turpmāk – Bāriņtiesa) pieņēma lēmumu par jurisdikcijas pārņemšanu 2023. gada janvārī dzimuša bērna, kura dzimšana reģistrēta Apvienotajā Karalistē, aizgādības lietā. Ar Bāriņtiesas 2023. gada 7. septembra lēmumu bērnu ievietoja Jūsu audžuģimenē. Paternitāte bērnam nebija noteikta. Bērna māte Bāriņtiesā bija iesniegusi piekrišanu bērna adoptcijai. Jūs kā bērna audžuģimene izmantojāt prioritārās tiesības viņu adoptēt².

Ar Tiesas 2025. gada 17. februāra spriedumu nolemts: 1) apstiprināt bērna adoptciju; 2) papildināt bērna dzimšanas akta reģistrā ierakstu, kas izdarīts 2023. gada 28. aprīlī Lielbritānijā, ar ziņām par tēvu (Jūsu laulāto), svītrot ierakstu par bērna māti, par bērna māti ierakstīt Jūs; 3) pēc adoptācijas piešķirt bērnam otru vārdu un Jūsu ģimenes uzvārdu, svītrojot iepriekšējo ierakstu par bērnu. Spriedums stājās spēkā 2025. gada 11. martā.

Jums ilgstoši neizdevās pārreģistrēt bērna dzimšanu, jo dzimtsarakstu nodaļa Jums pieprasīja iesniegt dokumentu no Apvienotās Karalistes dzimtsarakstu iestādes par atteikumu veikt papildinājumu bērna dzimšanas reģistra ierakstā.

² Ministru kabineta 2018. gada 26. jūnija noteikumu Nr. 354 "Audžuģimenes noteikumi" 56. punkts - Laulātajiem, kas veikuši audžuģimenes pienākumus, ir prioritārās tiesības kļūt par bērna adoptētājiem.

[2] Tiesiskais regulējums

Civiltāvokļa aktu reģistrācijas likuma 36. panta piektajā daļā noteikts, ka Rīgas valstspilsētas dzimtsarakstu nodaļa, pamatojoties uz adoptētāju iesniegumu un dzimtsarakstu nodaļas atzinumu, dzimšanas reģistra ierakstu sastāda atkārtoti, ja adoptējamā dzimšanas fakts reģistrēts ārvalstī.

Ministru kabineta 2023. gada 3. septembra noteikumu Nr. 761 "Noteikumi par civiltāvokļa aktu reģistriem" 82.¹ punktā ir noteikts, lai Civiltāvokļa aktu reģistrācijas likumā noteiktajos gadījumos dzimšanas reģistra ierakstu sastādītu atkārtoti, bērna vecāki dzimtsarakstu nodaļā vai pārstāvniecībā iesniedz: 1) iesniegumu ar lūgumu pārreģistrēt bērna dzimšanas faktu; 2) dzimšanas fakta reģistrāciju apliecināšu dokumentu, kas izdots valstī, kurā pirmreizēji reģistrēts bērna dzimšanas fakts; 3) dokumentu par atteikumu veikt papildinājumu bērna dzimšanas reģistra ierakstā, ko izsniegusi ārvalsts kompetentā iestāde, kurā pirmreizēji reģistrēts bērna dzimšanas fakts.

Iesniegumu likuma 4. panta pirmā daļa noteic, ja iestāde konstatē, ka saņemtais iesniegums pilnībā vai kādā daļā nav šīs iestādes kompetencē, tā septiņu darbdienu laikā no iesnieguma saņemšanas dienas par to informē iesniedzēju un, ja iespējams, norāda kompetento iestādi. Savukārt minētā panta otrā daļa paredz, ja tas ir lietderīgi, iestāde var nepiemērot šā panta pirmo daļu un septiņu darbdienu laikā pēc iesnieguma saņemšanas pārsūtīt šo iesniegumu citai iestādei, informējot par to iesniedzēju.

[3] Faktiskā situācija

[3.1] Tukuma novada dzimtsarakstu nodaļas rīcība

2025. gada 31. martā Jūs vērsāties ar iesniegumu Tukuma novada Dzimtsarakstu nodaļā ar lūgumu izdot atkārtotu bērna dzimšanas apliecību, pamatojoties uz tiesas apstiprinātu adopciju.

Dzimtsarakstu nodaļa konstatēja, ka bērna pirmreizējais dzimšanas fakts ir reģistrēts Anglijā, tādēļ informēja³ Jūs, ka jāvērsas Rīgas pilsētas dzimtsarakstu nodaļā. Dzimtsarakstu nodaļa atbildi Jums sniedza vien 24. aprīlī un Jūsu iesniegumu pēc piekritības nepārsūtīja Rīgas pilsētas dzimtsarakstu nodaļai.

³ Tukuma novada dzimtsarakstu nodaļas 2025. gada 24. aprīļa vēstule Nr. TDZ/111.2-18/25/217.

[3.2] Tieslietu ministrijas Dzimtsarakstu departamenta rīcība

2025. gada 1. aprīlī Jūs pa telefonu vēršāties Tieslietu ministrijas Dzimtsarakstu departamentā par bērna dzimšanas pārreģistrēšanu. 2. aprīlī departaments uz Jūsu e-pastu nosūtīja informāciju Jūsu tālākai rīcībai, proti, sākotnēji Jums jāvēršas iestādē ārvalstī, kura reģistrējusi bērna dzimšanas faktu. Rīgas pilsētas dzimtsarakstu nodaļa dzimšanas reģistra ierakstu var sastādīt atkārtoti, ja ārvalsts iestāde ir atteikusi veikt izmaiņas bērna dzimšanas reģistra ierakstā. Bērna vecākiem dzimtsarakstu nodaļā jāiesniedz dokuments par atteikumu veikt papildinājumu bērna dzimšanas reģistra ierakstā (tā var būt arī sarakste ar attiecīgo ārvalsts iestādi e-pastā), ko izsniegusi ārvalsts kompetentā iestāde.

[3.3] Saziņa ar Apvienotās Karalistes kompetento iestādi

Lai saņemtu atteikumu veikt izmaiņas bērna dzimšanas reģistra ierakstā, Jums bijis jālūdz cilvēka, kurš pārzina angļu valodu un orientējas Apvienotās Karalistes dzimtsarakstu iestāžu sistēmā, palīdzība. Saziņu ar Lielbritānijas Iekšlietu ministrijas civilstāvokļa aktu reģistrācijas adopcijas nodaļu uzsācāt 2025. gada 31. martā pa e-pastu. Jums atbildēja, lai reģistrētu ārzemju adopciju, Jums adopcijas laikā ir jābūt pastāvīgajam iedzīvotājam Anglijā vai Velsā. Vispārējā dzimtsarakstu nodaļa nevar sniegt Jums konsultācijas konkrētajā situācijā. Saziņa ar ārvalsts kompetento iestādi prasīja laiku – vairākas nedēļas.

[3.4] Pārvaldes rīcība

2025. gada 31. martā Jūs ar iesniegumu vēršāties Pārvaldē un lūdzāt veikt izmaiņas Fizisko personu reģistrā saistībā ar bērna adopciju un Tiesas sprieduma spēkā stāšanos, kā arī lūdzāt izsniegt bērnam jaunus personu apliecinošus dokumentus. 1. aprīlī Pārvalde Jums atbildēja, ka saskaņā ar Tiesas spriedumu ir nepieciešams papildināt bērna dzimšanas akta reģistra ierakstu, kas izdarīts 2023. gada 28. aprīlī Lielbritānijā.

Pārvalde informēja⁴, ka 29. aprīlī saņēma Tieslietu ministrijas vēstuli, ka, lai gan attiecīgo lietu ir izskatījusi Latvijas Republikas tiesa, Latvijas dzimtsarakstu iestādes nav tiesīgas veikt izmaiņas dzimšanas reģistrā un izsniegt jaunu dzimšanas apliecību, jo bērna dzimšanas reģistrs sastādīts Lielbritānijā. Ministrija informēja, ka risina jautājumu, kādā kārtībā varētu tikt saņemta jauna ārvalstī izsniegta dzimšanas apliecība. Jaunu pārrobežu dokumentu izsniegšanas process var

⁴ Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes 2025. gada 16. jūnija vēstule Nr. 24/1-42/2918/N.

aizņemt no sešiem mēnešiem līdz vienam gadam, tādējādi ministrija bērna tiesību un interešu ievērošanai lūgusi Pārvaldi izvērtēt iespēju Fizisko personu reģistrā norādīt ziņas Jums par bērnu atbilstoši Tiesas spriedumā noteiktajam. 9. maijā Pārvalde Fizisko personu reģistrā aktualizējusi ziņas par bērna adopciju, pamatojoties uz Tiesas spriedumu un Tieslietu ministrijas 29. aprīļa vēstuli. Pārvalde paskaidrojusi, ka nav bērnam izsniegusi jaunu personu apliecinošu dokumentu, jo Pārvalde pēc adopcijas var izsniegt personu apliecinošu dokumentu (pasi vai personas apliecību), ja tiek uzrādīta bērna dzimšanas apliecība, kurā norādīts jaunais vārds un uzvārds un ir saņemts vecāka iesniegums. Uz Pārvaldes atbildes sniegšanas brīdi minētie apstākļi nebija iestājušies.

[3.5.] Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras rīcība valsts pabalstu piešķiršanai

2025. gada 23. martā Jūs Aģentūrā iesniedzāt iesniegumu atlīdzības par bērna adopciju piešķiršanai un 31. martā iesniegumu adopcijas pabalsta piešķiršanai par bērnu. Aģentūra atbildēja⁵, ka Pārvaldes Personas datu pārlūka aplikācijā bērnam nav izmainīti dati par vecākiem, tādēļ nolemts atlikt lēmuma pieņemšanu uz laiku ne ilgāku par četriem mēnešiem. 12. maijā Aģentūra konstatēja, ka bērnam ir reģistrēti ieraksti par jaunajiem vecākiem, tādēļ pieņēma lēmumu par atlīdzības par adopciju piešķiršanu un lēmumu par bērna adopcijas pabalsta piešķiršanu Jums par bērnu. Aģentūra pabalstus Jums piešķir no tiesību rašanās brīža 2025. gada 11. marta un izmaksāja līdz 2025. gada 22. maijam.

[3.6.] Rīgas pilsētas dzimtsarakstu nodaļas rīcība

2025. gada 30. maijā Jūs vērsāties Rīgas pilsētas dzimtsarakstu nodaļā ar iesniegumu par bērna dzimšanas reģistra sastādīšanu atkārtoti. Dzimtsarakstu nodaļa no Jums pieņēma pirmreizējo dzimšanas apliecības oriģinālu, kuru Jums bija jānodod, lai pēc dzimšanas reģistra sastādīšanas un sprieduma realizācijas varētu izsniegt jaunu dzimšanas apliecību; bērna atgriešanas apliecību, kura derīga līdz 2023. gada 17. oktobrim; Tiesas spriedumu; Jūsu elektroniskās sarakstes ar Lielbritānijas Iekšlietu ministrijas civilstāvokļa aktu reģistrācijas adopcijas nodaļu neformālu tulkojumu.

Dzimtsarakstu nodaļā uz tās atzinuma pamata 2025. gada 4. jūnijā sastādīts atkārtoti bērna dzimšanas reģistrs. Par reģistra sastādīšanu paziņots Jums, Tieslietu ministrijas Dzimtsarakstu departamentam, Pārvaldes Fizisko personu reģistram. Dzimtsarakstu nodaļa konstatēja, ka jau 9. maijā ziņas par bērnu un viņa vecākiem ir iekļautas reģistrā saskaņā ar Tiesas spriedumu.

⁵ Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras 2025. gada 5. jūnija vēstule Nr. 22.2-2.6/23200.

Pamatojoties uz Fizisko personu reģistra datiem Dzimtsarakstu departaments uz Tiesas sprieduma par adopciju pamata veica papildinājumu. Savukārt uz Jūsu 5. jūnija iesnieguma pamata Tukuma dzimtsarakstu nodaļa izsniedza Jums jaunu bērna dzimšanas apliecību.⁶

[4] Valsts iestāžu skaidrojumi

[4.1] Tieslietu ministrijas atbilde

Tieslietu ministrija atbildēja⁷, ka atbilstoši Latvijas starptautiskajām saistībām bērnu tiesību aizsardzības jomā ministrija pilda Centrālās iestādes funkciju vairāku Latvijai saistošo starptautisko instrumentu ietvaros, tajā skaitā Hāgas 1980. gada 25. oktobra konvencijas par starptautiskās bērnu nolaupīšanas civiltiesiskajiem aspektiem (turpmāk – 1980. gada Konvencija) ietvaros, Hāgas 1996. gada 19. oktobra konvencijas par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, atzīšanu, izpildi un sadarbību attiecībā uz vecāku atbildību un bērnu aizsardzības pasākumiem (turpmāk – 1996. gada Konvencija) un Padomes 2019. gada 25. jūnija Regulas (ES) 2019/1111 par jurisdikciju, lēmumu atzīšanu un izpildi laulības lietās un lietās par vecāku atbildību un par bērnu starptautisko nolaupīšanu (turpmāk – Briseles IIb Regula) ietvaros.

Ministrija no 2023. gada 8. februāra līdz 2023. gada 10. oktobrim sadarbībā ar Anglijas Centrālo iestādi Hāgas 1996. gada Konvencijas ietvaros, Anglijas vietējās pašvaldības iestādi un Latvijas kompetento bāriņtiesu koordinēja lietu par Anglijā dzimušā nepilngadīgā Latvijas pilsoņa nodošanu audžuģimenes aprūpē Latvijā. 2023. gada 21. septembrī bērns no Apvienotās Karalistes nogādāts Latvijā un ievietots audžuģimenē.

2025. gada 11. aprīlī ministrijā saņemts Jūsu iesniegums par sarežģījumiem pabalstu saņemšanā no Aģentūras, jo bērnam vēl nebija izsniegta jaunā dzimšanas apliecība.

Ministrija 29. aprīlī nosūtīja vēstuli Pārvaldei ar lūgumu izvērtēt iespēju Fizisko personu reģistrā norādīt ziņas atbilstoši Tiesas spriedumā noteiktajam pirms jauna satura dzimšanas apliecības iesniegšanas. Savukārt Aģentūru aicināja izvērtēt iespēju nodrošināt Jums valsts pabalstu izmaksu.

Ministrija uzturēja kontaktus ar Jums gan telefona saziņas, gan e-pasta sarakstes veidā, lai sniegtu skaidrojumu par turpmāko rīcību. Piemēram, 21. maija e-pastā Jums paskaidrota tālākā rīcība jaunas dzimšanas apliecības saņemšanai, vienlaikus norādot, ka dokumentiem, kuri izdoti ārvalstīs

⁶ Rīgas pilsētas dzimtsarakstu nodaļas 2025. gada 13. jūnija vēstule Nr. DZN-25-293-nd.

⁷ Tieslietu ministrijas 2025. gada 13. jūnija vēstule Nr. 25-2.23/23/349.

vai ir svešvalodā (dzimšanas apliecība, e-pasta sarakste), papildus jāpievieno notariāli apliecināts tulkojums.⁸

Par ministrijas kompetenci Latvijas tiesas adopcijas sprieduma izpildei citā valstī (izmaiņu izdarīšana civilstāvokļa aktos) ministrija paskaidrojusi, ka starptautiskais tiesiskais regulējums neparedz ministrijai tiešu kompetenci iesaistīties personu privāttiesisko interešu nodrošināšanā. Adopcijas spriedumu atzīšanas un izpildes risināšana nav ne Hāgas 1980. gada Konvencijas, ne 1996. gada Konvencijas, ne arī Briseles IIb Regulas kompetences jomā. Vienlaikus ministrija norādījusi, ja tiek saņemts tiesas, kura taisījusi adopcijas spriedumu, tiesiskās palīdzības lūgums par tiesas sprieduma atzīšanu un izpildi kādā valstī, ar kuru ministrijai ir noslēgts līgums par sadarbību civillietās, ministrija nodrošina tiesiskās palīdzības lūguma tālāko virzību. Vispārēji Latvijā tiesas taisīta nolēmuma civillietā atzīšanu citā valstī ierosina pats lietas dalībnieks patstāvīgi.

Ministrija konstatēja, ka vairākām privātpersonām bijušas grūtības panākt izmaiņas Apvienotās Karalistes civilstāvokļa aktos, tādēļ ministrija vērsās Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienotās Karalistes vēstniecībā Latvijā ar lūgumu sniegt informāciju, kādos gadījumos ir iespējams veikt izmaiņas Apvienotās Karalistes civilstāvokļa aktos atbilstoši Latvijas tiesu pieņemtajiem nolēmumiem. Ņemot vērā, ka ministrija uzrauga normatīvo aktu ievērošanu civilstāvokļa aktu reģistrācijā, kā arī metodiski vada dzimtsarakstu nodaļas⁹, Apvienotās Karalistes Tieslietu ministrijas informācija par tiesisko regulējumu tiks sniegta visām dzimtsarakstu nodaļām.

[4.2] Labklājības ministrijas viedoklis

Labklājības ministrija sniedza viedokli¹⁰, ka Civillikuma 172. panta trešā daļa paredz, ka bērna adopcijas gadījumā pēc adoptētāja lūguma tiesa var atļaut mainīt arī adoptējamā personas kodu. Civilstāvokļa aktu reģistrā iekļauto ziņu labošana, papildināšana un anulēšana ir Pārvaldes kompetencē. Saskaņā ar Fizisko personu reģistra likuma 6. panta trešās daļas 2. punktu personas kods ir nemainīgs, izņemot gadījumu, ja persona ir adoptēta. No minētā izriet, ka Pārvalde pēc tiesas sprieduma par bērna adopcijas apstiprināšanu spēkā stāšanās veic darbības jauna personas koda piešķiršanai bērnam, vienlaikus nodrošinot bērna reģistrēšanu kā adoptētāja aizgādībā esošu

⁸ Ministru kabineta 2000. gada 22. augusta noteikumi Nr. 291 "Kārtība, kādā apliecināmi dokumentu tulkojumi valsts valodā"; Valsts valodas likuma 10. panta trešā daļa.

⁹ Civilstāvokļa aktu reģistrācijas likuma 11. panta otrā daļa.

¹⁰ Labklājības ministrijas 2025. gada 17. jūnija vēstule Nr. 33-1-0402/899.

bērnu. Bērna jauno datu ievade Fizisko personu reģistrā piešķir adoptētājam kā bērna likumiskajam pārstāvim tiesības vērsties Aģentūrā un saņemt valsts sociālos pabalstus par adoptēto bērnu (adopcijas pabalstu, atlīdzību par adopciju, ģimenes valsts pabalstu).

Ministrijas ieskatā, situācija, ka adoptētājs nevar saņemt bērnam pienākošos pakalpojumus un valsts sociālos pabalstus nesakārtotu juridisku jautājumu dēļ, kas saistīti ar ilgstošu starpvalstu sadarbību, nav pieļaujama. Lai arī ar tiesas nolēmumu atļauts mainīt adoptētā bērna personas kodu, šajā un līdzīgās situācijās, lai nodrošinātu bērna interešu prioritātes principa ievērošanu¹¹, būtu jāparedz izņēmuma gadījumi bērna agrākā personas koda saglabāšanai līdz brīdim, kad tiek saņemti dokumenti no ārvalsts kompetentās iestādes. Tā tiktu vienlaikus nodrošinot adoptētāja tiesības saņemt dažādus bērnam pienākošos pakalpojumus, tostarp valsts sociālos pabalstus bez pārtraukuma, kas šobrīd rodas, ja bērnam netiek piešķirts personas kods. Informāciju adoptētājam par nepieciešamību vērsties Pārvaldē var sniegt gan bāriņtiesa, gan tiesa.

Ministrija vērsa uzmanību, ka situācijās, kad bērnam pēc adopcijas apstiprināšanas tiek anulēts agrākais personas kods un netiek piešķirts jauns personas kods, adoptētājiem var nākties saskarties ar dažādām problēmām: pieprasīt pakalpojumus, tostarp bērnam tikt reģistrētam izglītības iestādē un saņemt veselības aprūpi (tikt reģistrētam pie ģimenes ārsta), jo personas kods ir unikāls personas identifikācijas līdzeklis pakalpojumu piešķiršanai. Bērna agrākā personas koda saglabāšana līdz brīdim, kamēr tiek saņemti dokumenti no ārvalstīm, nodrošinātu bērna tiesības saņemt viņam nepieciešamos pakalpojumus un adoptētāja tiesības saņemt valsts sociālos pabalstus.

Labklājības ministrija norādīja, ka Tieslietu ministrija veic centrālās iestādes funkcijas un nodrošina 1996. gada Konvencijas izpildi Latvijā, tādēļ Tieslietu ministrijai būtu jāvēršas Apvienotās Karalistes centrālajā iestādē ar lūgumu sniegt nepieciešamo informāciju, lai nodrošinātu bērna tiesību aizsardzību starpvalstu sadarbības ietvaros. Privātpersonām nav jāvēršas citas valsts iestādēs ar lūgumu izsniegt informāciju bērna tiesību aizsardzības nodrošināšanai Latvijā.

Ministrija uzskata, ka šī jautājuma risināšanai ilgtermiņā un sistēmiskā ietvara izveidei ir nepieciešamas diskusijas ar iesaistītajām institūcijām, lai nodrošinātu bērna labāko interešu ievērošanu.

¹¹ Bērnu tiesību aizsardzības likuma 6. panta pirmā daļa.

[4.3] Zemgales rajona tiesas atbilde

Zemgales rajona tiesa informēja¹², ka 2025. gada 12. martā – nākamajā dienā pēc tiesas sprieduma spēkā stāšanās -, tiesas spriedums ar spēkā stāšanās apliecinājumu elektroniski nosūtīts Tieslietu ministrijas Dzimtsarakstu departamentam, Rietumzemgales prokuratūrai, Labklājības ministrijai, Tukuma novada bāriņtiesai un Aģentūrai. Savukārt Pārvaldes Fizisko personu reģistram nosūtītas sniedzamās ziņas adopcijas lietā.

Tiesa norādīja, ka Civilprocesa likuma normas neparedz tiesas tiešu iesaisti sprieduma atzīšanas un izpildes procesā ārvalstī, ja šādu lūgumu nav izteicis konkrētās lietas dalībnieks. Līdz ar to tiesa nevērsās Tieslietu ministrijā ar tiesiskās palīdzības lūgumu par konkrētā sprieduma atzīšanu un izpildi Lielbritānijā. Pārbaudot lietas materiālus, konstatēts, ka adoptētāji nav vērsušies Zemgales rajona tiesā par sprieduma izpildes jautājumu, tajā skaitā bērna dzimšanas pārreģistrāciju ārvalstī. Līdz šim tiesa nav saskārusies ar nepieciešamību adopcijas lietā pieņemta sprieduma izpildei vērsties ar tiesiskās palīdzības lūgumu Tieslietu ministrijā.

Tiesa norādīja, ka turpmāk pievērsīs īpašu uzmanību adopcijas lietām, kurās Latvijā tiek adoptēti ārvalstīs dzimuši bērni.

Tiesa uzskata, ka būtu lietderīgi izstrādāt vadlīnijas par rīcību gadījumos, kad spriedumu adopcijas lietā nepieciešams atzīt un izpildīt ārvalstī. Vadlīnijas būtu būtisks atbalsts tiesām, lai nodrošinātu vienotu izpratni un efektīvu rīcību līdzīgās situācijās.

Secinājumi

[1] Ar likumu “Grozījumi Civilstāvokļa aktu reģistrācijas likumā”, kurš stājās spēkā 2017. gada 9. martā, Rīgas valstspilsētas dzimtsarakstu nodaļai ir noteikta piekritība sastādīt dzimšanas reģistra ierakstu atkārtoti, ja adoptējamā dzimšanas fakts reģistrēts ārvalstī.

Anotācijā norādīts¹³, ka ārvalsts dzimtsarakstu iestāde veic dzimšanas reģistra ieraksta papildināšanu atbilstoši attiecīgās valsts normatīvajam regulējumam, kas bieži vien (piemēram, Itālijā, Īrijā, Apvienotajā Karalistē) neparedz pienākumu veikt papildinājumu dzimšanas reģistrā, pamatojoties uz Latvijas Republikas tiesas spriedumu par adopcijas apstiprināšanu. Spriedumi, ar kuriem ir apstiprināta ārvalstīs reģistrētu bērnu adopcija, šobrīd tiek izpildīti, ņemot vērā

¹² Zemgales rajona tiesas 2025. gada 4. jūlija vēstule Nr.1-5/73/NOS/25/63347.

¹³<https://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/09B409A2178E6D50C225804A00353FBA?OpenDocument>.

administratīvā procesa principus un analogijas metodi (Administratīvā procesa likuma 5. pants, 13. pants, 15. panta divpadsmitā daļa, 17. panta otrā daļa). Lai novērstu Civilstāvokļa aktu reģistrācijas likuma nepilnību un dažādas (atšķirīgas) tiesību normu tulkošanas iespējas, Civilstāvokļa aktu reģistrācijas likuma 36. pants tiek papildināts ar piekto daļu.

Ar Ministru kabineta 2018. gada 21. augusta noteikumiem Nr. 534 "Grozījumi Ministru kabineta 2013. gada 3. septembra noteikumos Nr. 761 "Noteikumi par civilstāvokļa aktu reģistriem"" (turpmāk – Ministru kabineta noteikumi Nr. 534) tika noteikts, ka dzimšanas reģistra ieraksta atkārtotai sastādīšanai jāiesniedz arī dokuments par atteikumu veikt papildinājumu bērna dzimšanas reģistra ierakstā, ko izsniegusi ārvalsts kompetentā iestāde, kurā pirmreizēji reģistrēts bērna dzimšanas fakts.

Ministru kabineta noteikumu anotācijā¹⁴ norādīts, ka no ārvalsts kompetentās iestādes jāsaņem atteikums veikt papildinājumu bērna dzimšanas reģistra ierakstā, proti, ka normatīvais regulējums neparedz konkrētajā situācijā veikt izmaiņas bērna dzimšanas reģistrā.

No anotācijās minētā ir nepārprotami skaidrs, ka prasība vecākiem iesniegt ārvalsts kompetentās iestādes atteikumu veikt papildinājumu bērna dzimšanas reģistra ierakstā ir formāla un uzliek vecākiem nevajadzīgu pienākumu sazināties ar citas valsts iestādi zināma fakta apliecināšanai, kas kavē bērna dzimšanas pārreģistrāciju pēc adopcijas. Izstrādājot tiesību normas, Tieslietu ministrijai jau bija zināms, ka citām valstīm, arī Apvienotai Karalistei, nav pienākuma papildināt dzimšanas reģistru, pamatojoties uz Latvijas Republikas tiesas spriedumu par adopcijas apstiprināšanu. Iepriekš minēto apstiprina Apvienotās Karalistes atbilde Tieslietu ministrijai par adopcijas apstiprināšanu.

[2] Secināms, ka tiesas spriedums par adopcijas apstiprināšanu, kurā nolemts papildināt ārvalstī izdarītu dzimšanas reģistru, arī Apvienotajā Karalistē, ar jaunām ziņām, faktiski nav izpildāms, jo valstīm nav tāda pienākuma un to Tieslietu ministrija ir norādījusi anotācijā kā vispār zināmu faktu. Atbilstoši Civilprocesa likuma 189. panta trešajai daļai spriedumam jābūt likumīgam un pamatotam. Konstatēts, ka praksē Rīgas pilsētas dzimtsarakstu nodaļa sastāda bērna dzimšanas reģistra ierakstu atkārtoti, bet Tieslietu ministrijas Dzimtsarakstu departaments uz Tiesas sprieduma pamata veic papildinājumu. Turklāt no Rīgas pilsētas dzimtsarakstu nodaļas

¹⁴ <https://likumi.lv/ta/id/301200-grozijumi-ministru-kabineta-2013-gada-3-septembra-noteikumos-nr-761-noteikumi-par-civilstavokla-aktu-registriem->.

informācijas secināms, ka vecākiem jāiesniedz divi iesniegumi : 1) ar lūgumu pārreģistrēt bērna dzimšanas faktu; 2) ar lūgumu izsniegt jaunu dzimšanas apliecību, kas nozīmē, ka vecākam divas reizes jāvēršas dzimtsarakstu iestādes, lai saskaņā ar Tiesas nolemto saņemtu jaunu bērna dzimšanas apliecību.

[3] Iesaistītās iestādes – Tukuma novada bāriņtiesa un Zemgales rajona tiesa - nebija iesniedzēju informējušas, kā viņai ir jārikojas pēc tiesas sprieduma par adopcijas apstiprināšanu spēkā stāšanās, lai to izpildītu, ņemot vērā, ka bērna dzimšana pirmreizēji ir reģistrēta ārvalstī. Tiesību normas neparedz iestādēm minēto pienākumu, bet tas izriet no labas pārvaldības un bērna labāko interešu nodrošināšanas principiem.

[4] Tukuma novada Dzimtsarakstu nodaļa neievēroja Iesniegumu likuma 4. panta pirmajā un otrajā daļā noteikto un atbildi iesniedzējai sniedza novēloti – uz 31. marta iesniegumu atbildēja 24. aprīlī.

[5] Iesniedzot iesniegumu ar lūgumu pārreģistrēt bērna dzimšanas faktu, iesniedzējai pirmreizējās dzimšanas apliecības oriģināls bija jāiesniedz Rīgas pilsētas dzimtsarakstu nodaļā, kur tas tiek paturēts un vēlāk iznīcināts.

Ministru kabineta noteikumu Nr. 534 anotācijā¹⁵ norādīts, ka dzimšanas fakta reģistrācijas apliecinošais dokuments, kas izdots valstī, kurā bērna dzimšanas fakts pirmreizēji ir reģistrēts (piemēram, dzimšanas apliecība), vecākiem netiek atgriezts atpakaļ, proti, minētā dokumenta iesniegtais oriģināls tiek pievienots dzimšanas fakta pārreģistrācijas lietas materiāliem un pēc lietas glabāšanas termiņa iztecējuma tas jāiznīcina. Tādējādi tiks novērsta situācija, kad vecākiem ir divi atšķirīgi dzimšanas fakta reģistrācijas apliecinoši dokumenti, viens izdots ārvalstīs, otrs – pēc dzimšanas fakta pārreģistrācijas Latvijā.

Tas rada situāciju, ka laikā, kamēr notiek formalitātes bērna jaunas dzimšanas apliecības saņemšanai, vecākiem nav neviena bērna identitātes dokumenta un to nevar uzrādīt situācijās, kas ikdienā var rasties, piemēram, ārstam, policijas darbiniekam u.c. Formalitātes vidēji tiek izpildītas līdz divām nedēļām. Turklāt anotācijā norādītais mērķis, kādēļ dokumenta oriģināls tiek iznīcināts un vecākiem atpakaļ netiek izsniegts, nepārlicina par rīcības lietderību. Ņemot vērā bērna tiesības zināt savu izcelšanos un būt par to informētam nākotnē, tieši minētais dokuments var noderēt adoptētājiem, lai bērnam izskaidrotu adopcijas faktu un palīdzētu izcelšanās pierādīšanā.

¹⁵ <https://likumi.lv/ta/id/301200-grozijumi-ministru-kabineta-2013-gada-3-septembra-noteikumos-nr-761-noteikumi-par-civilstavokla-aktu-registriem->.

[6] Tiesa norādījusi, ka tiesas spriedums tūlīt pēc spēkā stāšanās nosūtīts lietas dalībniekiem - Rietumzemgales prokuratūrai un Tukuma novada bāriņtiesai, kā arī Tieslietu ministrijas Dzimtsarakstu departamentam, Labklājības ministrijai un Aģentūrai. Savukārt Pārvaldes Fizisko personu reģistram nosūtītas sniedzamās ziņas adopcijas lietā. Tomēr pēc tiesas sprieduma saņemšanas Pārvaldes Fizisko personu reģistrā ziņas par bērnu netika izmainītas. Arī citas iestādes nebija veikušas nekādas darbības pēc Tiesas sprieduma saņemšanas. Tikai 9. maijā Pārvalde Fizisko personu reģistrā aktualizēja ziņas par bērna adopciju, pamatojoties uz Tiesas spriedumu un Tieslietu ministrijas 29. aprīļa vēstuli. Savukārt Aģentūra lēmumus par valsts pabalstu piešķiršanu pieņēma 12. maijā, kad konstatēja, ka bērnam ir reģistrēti ieraksti par jaunajiem vecākiem. No iepriekš minētā nav saprotams, kādēļ tiesām ir noteikts pienākums sūtīt tiesas spriedumus (nevis ziņas) iestādēm, ja pēc to saņemšanas neseko noteikta rīcība, un vai lietās par adopciju tiek nodrošināts datu minimizēšanas princips.

[7] Bērna uzturēšanos audžuģimenē izbeidz ar bērna adopciju.¹⁶ Pēc Tiesas sprieduma par adopcijas apstiprināšanu spēkā stāšanās Tukuma novada bāriņtiesa pieņēma lēmumu par bērna uzturēšanās izbeigšanu Iesniedzējas audžuģimenē un lēmumu paziņoja iestādēm – arī Aģentūrai un Pārvaldes Fizisko personu reģistram. Tādējādi Aģentūra pārtrauca visu valsts pabalstu izmaksu par bērnu, ko saņem audžuģimene, jo to izmaksai vairs nebija tiesiska pamata. Līdz laikam, kamēr tika izsniegta jauna dzimšanas apliecība, valsts reģistros iesniedzēja un bērns nebija savstarpējā saistībā – neuzrādījās, ka bērns ir viņas aprūpē, kaut gan Tiesa bija apstiprinājusi bērna adopciju. No iestāžu sniegtās informācijas nav apstiprinājies, ka valsts reģistros pirms papildinājuma par bērna adopciju izdarīšanas būtu dzēsts bērna pirmreizējais personas kods. Valsts reģistros tika izdarītas izmaiņas, balstoties uz bāriņtiesas nolemto par bērna uzturēšanās izbeigšanu iesniedzējas audžuģimenē.

[8] Secināms, ka Tieslietu ministrija iesaistījās un sniedza iesniedzējai iespējamo atbalstu un virzība notika tikai pēc ministrijas vēršanās iestādēs. Tomēr ministrija ir norādījusi, ka tās kompetencē nav iesaistīšanās jautājuma risināšanā un praksē šis ir bijis izņēmuma gadījums, jo sadarbība ar iesniedzēju notikusi iepriekš bērna atgriešanas Latvijā ietvaros. Vienlaikus Labklājības ministrija pauž pretēju viedokli, ka Tieslietu ministrijai ir jāņem dalība šādu situāciju risināšanā.

¹⁶ Ministru kabineta 2018. gada 26. jūnija noteikumu Nr. 354 "Audžuģimenes noteikumi" 64.2.2. apakšpunkts.

Pabeidzot pārbaudes lietu, konstatēju:

- 1) trūkumus Ministru kabineta 2023. gada 3. septembra noteikumu Nr. 761 "Noteikumi par civilstāvokļa aktu reģistriem" 82.¹ punktā, kas paredz vecākiem iesniegt dokumentu par atteikumu veikt papildinājumu bērna dzimšanas reģistra ierakstā, ko izsniegusi ārvalsts kompetentā iestāde, kurā pirmreizēji reģistrēts bērna dzimšanas fakts, lai gan ir vispār zināms, ka citu valstu kompetentās iestādes neveic šādus papildinājumus uz Latvijas Republikas tiesas sprieduma pamata;
- 2) trūkumus praksē, ka Fizisko personu reģistrā netiek veiktas izmaiņas bērna personas datos, tai skaitā par vecākiem, pamatojoties uz spēkā stājušos tiesas spriedumu par adopcijas apstiprināšanu, kamēr tiek saņemti dokumenti no ārvalstīm un pārreģistrēta bērna dzimšana;
- 3) trūkumus Tukuma novada dzimtsarakstu nodaļas darbā, neievērojot Iesniegumu likuma 4. panta pirmajā un otrajā daļā noteikto.

Aicinu :**Tieslietu ministriju :**

- 1) novērst trūkumus Ministru kabineta 2023. gada 3. septembra noteikumu Nr. 761 "Noteikumi par civilstāvokļa aktu reģistriem" 82.¹ punktā;
- 2) apsvērt vajadzību izstrādāt vadlīnijas tiesām par rīcību gadījumos, kad spriedumu adopcijas lietā nepieciešams atzīt un izpildīt ārvalstī vai izdarīt bērna dzimšanas reģistrāciju atkārtoti Latvijā;
- 3) izvērtēt iespēju novērst situāciju, ka vecākam ar diviem iesniegumiem – bērna dzimšanas fakta pārreģistrēšanai un jaunas dzimšanas apliecības izsniegšanai - jāvērsas dzimtsarakstu nodaļās;
- 4) noteikt iespēju vecākiem atgriezt pirmreizēji izsniegtu dzimšanas apliecību;
- 5) izvērtēt, vai tiesas sprieduma par adopcijas apstiprināšanu nosūtīšana un ziņu sniegšana iestādēm atbilst datu minimizēšanas principam un vajadzībai informāciju saņemt atbilstoši kompetencei.

Labklājības ministriju izstrādāt risinājumu, lai no brīža, kad tiek izbeigta bērna uzturēšanās audžuģimenē, pamatojoties uz tiesas spriedumu par adopcijas apstiprināšanu, līdz brīdim, kad veikta bērna dzimšanas pārreģistrācija atkārtoti un izsniegta jauna dzimšanas apliecība, tiktu nodrošinātas bērna tiesības saņemt viņam nepieciešamos pakalpojumus un adoptētāja tiesības saņemt valsts sociālos pabalstus.

Tukuma novada dzimtsarakstu nodaļu turpmāk ievērot iesniegumu likumā noteikto.

Lūdzu līdz **2025. gada 15. novembrim** informēt par rekomendāciju izpildi.

Saskaņā ar Tiesībsarga likuma 25. panta ceturto daļu atzinumam ir rekomendējošs raksturs.

Ar cieņu

tiesībsarga vietniece

Ineta Piļāne